

AKIRŐL A 250526 STEINERZSUZSANNA PO42 KISBOLYGÓ A NEVÉT KAPTA: LANG JÁNOSNÉ (1927–2012)

Azt hiszem, kevesen mondhatják el, hogy édesanyjuk emléke egy kisbolygó formájában ott kering a Nap körül, velünk együtt. Én ezen kevesek egyike vagyok, ami egyrészt édesanyám, *Lang Jánosné* – több ezer egykori diákjának Zsuzsa néni – tanári személyiségének, másrészt hálás tanítványának, a csillagász *Szalai Tamásnak* köszönhető, aki – az említett kisbolygó társfelfedezőjeként – javasolta, hogy kedves fizikatanárnőjéről legyen az égitest elnevezve.

Ha az évszámokra pillantunk, láthatjuk, hogy idén viszonylag kerek évfordulók vannak: édesanyám 95 éves lenne, illetve 10 éve annak, hogy eltávozott közülünk. Öt év múlva ugyan még kerekesebb jubileum adódik, de a mai világban nem kockáztatok: ki tudja, mi jöhet még a világiárvány és a szomszéd országban zajló háború után – így nyugodt lelkiismerettel tekintek a következő évek elé.

A kedves Olvasó a bevezetőben említett „több ezer diák”-ot első olvasásra túlzásnak találhatja, de édesanyám két embernek való életet élt le: az elsőt Szegeden, a másodikat Sopronban, szülővárosában, ahova már nyugdíjasként tért vissza. Azonban 77 éves koráig olyan aktivitással dolgozott, hogy én magam is megirigyelhettem volna. A hihetetlenül sok munkával eltöltött évek nem maradtak jutalom nélkül: 7 díjat kapott „Az oktatásügy kiváló dolgozója”-tól kezdve a Rátz Tanár Úr Életműdíjig. Ez utóbbira én terjesztettem fel, sok-sok ajánlóval életének minden korszakából, akik első kérésre felsorakoztak mellém. (2006-ban még más rendszer volt a felterjesztésre.) A díj átvétele után több helyről kérték, hogy írjon magáról. Ezeket az anyagokat ötvöztem össze ebben a megemlékezésben.

„1927. szeptember 9-én születtem Sopronban. Édesanyám (*Steiger Anna*) és édesapám (*Steiner Ferenc*) szintén soproni születésűek voltak. Édesanyám nem volt állásban, de persze otthon rengeteget dolgozott. Édesapám tisztviselőként keveset keresett, így viszonylag szegényen éltünk. Ketten voltunk testvérek, öcsém négy évvel volt fiatalabb nálam.

Nagyon szép gyermekkorom volt, a szüleink nagyon szerettek bennünket. A közösen megtett sok kirándulás Sopron városának, óriási erdősegeinek

tisztelőjévé és rajongójává tett; nem beszélve a Fertőtőről, amely szintén szülőföldem közelében van. Azért szólok – az evangélikus templommal együtt – Sopronról, mert *Rátz* tanár úr is Sopronban született, a soproni evangélikus temetőben alussza örök álmát. Az említett helyek az ő fiatalkorát is idézik.

Sopronban, az Evangélikus Tanítóképző gyakorlóiskolában jártam ki a 4 elemi. Nagyon szerettem itt tanulni, megtetszett a fiatal, gyakorló tanárok munká-

ja, valójában itt határoztam el azt, hogy ha megnövök, én is tanár leszek. Nem is tudtam mást elképzelni, pedig a családban addig még nem volt erre példa.

Kitűnő érettségi bizonyítványomat a Soproni Állami Leánygimnáziumban kaptam. Ezután a soproni Szent Orsolyita rend V., tanítóképzős osztályát elvégezve 1947-ben jeles tanítói oklevelet nyertem. Ebben az iskolában – több pedagógiai tantárgy lévén – általános módszertani ismeretekre tettem szert, így későbbi munkámhoz jó alapokat kaptam, például: figyelem = fegyelem. Vagyis, ha lekötjük a tanuló figyelmét, nem kell fegyelmezési problémákkal bajlódni.

Gimnáziumi tanáraink közül többen is a Szegedi Tudományegyetemen végeztek, így én is ide jelentkeztem 1947-ben. Szüleim nem tudtak anyagilag támogatni, így aztán magamat kellett eltartanom, amit tanítással, korrepetálással sikerült megoldanom. Szerecsére az egyetem már 3. éves koromban „beszippantott”: a Matematika tanszékről *Kalmár László*, a híres matematikus, a Fizika tanszékről pedig *Fröblich Pál* fizikaprofesszor kért fel arra, hogy demonstrátorként dolgozzak náluk. Én a fizikát választottam, mivel a tanszéken dolgozott egy *Lang János* nevű fiatal tanársegéd... Hamarosan én is tanársegéd lettem – még a diploma megszerzése előtt. Diplomámat a Szegedi Tudományegyetemen matematika–fizika–ábrázoló geometria szakon szereztem.”

1954 szeptemberében lépett be a szegedi Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola kapuján, és ezt az épületet csak több, mint 30 évi tanítás után, 1986-ban hagyta el. Ezalatt a hosszú idő alatt évenként tucatnyi diák tett sikeres felvételt az orvosi, illetve műszaki egyetemekre, de sokan válasz-

tották javaslatára a fizikatanári pályát is. Az 1970-es évek elején jelent meg *Programozott oktatás* címmel egy oktatási segédanyag *Diós József* – Lang Jánosné szerzőpáros tollából. Ez egy Magyarországon akkor még kevésbé ismert, új ismeretanyag-feldolgozási módszert taglalt, amelyet természetesen a gimnázium osztályaiban ki is próbáltak.

Az 1960-as évek közepén kinevezték Csongrád megye egyik szakfelügyelőjének, ezt a tisztséget 1985-ig, nyugdíjba vonulásáig töltötte be. Ezen idő alatt jaj volt a hanyag, lusta fizikatanároknak, mert pontosan olyan jellemzést kaptak az óralátogatás után, amelyet megérdemeltek. A másik oldalról viszont a kezdőknek és a lelkes, de olykor bizonytalan kollégáknak biztos támpont volt.

Reggelente hétre ment be az iskolába – vagy kísérletet készített elő (többnyire a kollégáknak is), vagy mérési gyakorlatot tartott (régii szép idők, amikor még ez is belefért az óraszámba...) – és este hét-nyolc körül ért haza. Ha látni akartam, akkor bementem elé az iskolába, beültem a szakkörre és próbáltam olyan okosan nézni a táblán sorakozó képleteket, amennyire ez egy 10 éves gyerektől telik.

A helyzet csak egy kicsit súlyosbodott 1974-ben, amikortól kezdve édesanyám visszatért az egyetemre is, ahol megbízott adjunktusként szakmethodikai feladatokat látott el a Kísérleti Fizika Tanszéken. Ennek keretében szakmethodizációs előadásokat tartott a hallgatóknak, számolási, majd később laborgyakorlatokat vezetett nekik. A laborgyakorlatok az ő javaslatára kerültek be a tanárszakos hallgatók tanrendjébe. Ezek az órákon ismerkedhettek meg azokkal az eszközökkel, amelyek – szerencsés esetben – leendő munkahelyük fizikaszertárában várta őket.

Szakmailag mindig naprakész volt. A *Fizikai Szemlét* rendszeresen olvasta és akkoriban Középszintű Fizikatanári Ankét is elképzelhetlen volt nélküle. A nyári szünetből is áldozott időt szakmai továbbképzésre, részt vett a Nyári Egyetemeken, sokszor előadást is tartott ezeken. Amikor az 1980-as években a fizikatanítás reformon ment keresztül, ezt maximálisan támogatta, bár nem minden mozzanatával értett egyet. A hőtán egészen új megközelítésben került terítékre, illetve a modern fizikát sokkal mélyebben tárgyalta, hogy a statisztikus fizikáról ne is beszéljünk – szóval főtt rendesen a fizikatanárok feje abban az időben. Ezt látva, továbbképzéseket szervezett a kollégáknak, ahol megpróbálta közelebb hozni hozzájuk az „új” fizikát. Az új tankönyvek is sok kritikát kaptak, főleg a mechanikát tárgyaló második könyv. Ezért a Tankönyvkiadó *Papp Katalin* kolléganővel együtt felkérte egy javított változat megírására. Ez a könyv végül is nem készült el, mert több hónapi kemény munka után az akkor monopolhelyzetben lévő Tankönyvkiadó visszavonta a megbízást.

A Rátz Tanár Úr Életműdíj átvételekor az Akadémián az ajánlók egy csoportjával.

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulatnak újjáalakulása után szinte rögtön tagja lett, a 42-es sorszámú tagkönyvvel rendelkezett. Itt is rengeteg társadalmi munkát vállalt, az 1980-as években a Társulat egyik alelnökéként tevékenykedett. Mivel édesapám a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Csongrád megyei Csoportjának volt a főtítkára hosszú éveken át, a Társulat szinte családtagként volt jelen nálunk.

Az eddig leírtak ismeretében érthető lehet aggodalmam, amikor lassan diplomaközelbe értem: hogyan fogok én Lang névvel Szegeden fizikatanár lenni? Végül is arra jutottam, hogy elkerülendő az állandó kérdés-közléseket és összehasonlításokat, legjobb lesz, ha nagyszüleim városában, Sopronban keresek állást. E döntésemnek édesanyám annyira megörült, hogy elkísért állást keresni. A sors először a Széchenyi István Gimnáziumba vezérelt bennünket. Itt az igazgatóhelyettes régi ismerősként üdvözölte édesanyámat, mert – na hát, milyen kicsi is a világ – Szegeden, az egyetemen számolási gyakorlatot vezetett neki. Öröme csak kicsit hagyott alább, amikor kiderült, hogy nem magának szeretne állást, hanem nekem. Végül is 1987 szeptemberétől ebben az iskolában tanítottam 31 évig, amiben – attól tartok –, mégis csak lehetett némi szerepe a nevemnek...

Mivel 1985-ben nyugdíjba ment, ezért ekkor már „szabad” emberként édesanyám úgy határozott, ő is visszaköltözik szülővárosába. (Édesapám később jött utánunk, tekintve, hogy akkoriban a nők jóval fiatalabban mehetek nyugdíjba.) Én úgy gondoltam, hogy megérdemelt pihenését fogja itt tölteni. Ám legnagyobb meglepetésemre az állásvadászat tovább folytatódott, de most már valóban magának keresett helyet. Az első lehetőség a Róth Gyula Erdészeti Szaképzőiskolában adódott, de csak egy félévre. Februárban még nem nagyon lehet válogatni az állások között, ezért elfogadta azt, ami elsőként jött: egy Sopron melletti kis falu, Ágfalva általános iskolája keresett

matematika–kémia szakos tanárt. Ettől kezdve naponta buszozott ki ide, hogy a legkevésbé sem motivált falusi lurkók fejébe próbáljon valami kis értelmet és intelligenciát csepegtetni. Egy ekkora színvonalváltástól én személy szerint depresszióba esnék. Ő azonban nevetve mesélte a „rémtörténeteket”: az egyszer egy némelyiküknél még hetedikben is kettő. Később a technika tantárgyat is „megörökölte”.

Nagyon szeretett itt, de mégis magától értetődően adta át helyét a felbukkanó fiatalabb kollégának. Ezen idő tájt már felvételi előkészítőket tartott a Berzsényi Dániel Gimnáziumban, ahova Nagy Márton tanár úr ajánlotta be. Ő jól ismerte az Anketokról és a Társulattól, mondhatni ő hozta a híret ide Sopronba. Azonban édesanyám sokat tett azért, hogy neve az országban ezen pontján is fogalom legyen. Ágfalva után következett egy másik kis közeli falu, Harka általános iskolája. Én persze cukkoltam, hogy legközelebb egy óvodában fog kikötni, de nagyot tévedtem: a Berzsényi Gimnáziumban teljes óraszámú állást ajánlottak fel neki. Ez később heti 40 órára növekedett, a levelezők óráival. Ismét visszatértek azok az idők, hogy ha látni akartam, akkor átbálgattam a két rivális gimit elválasztó téren, és bekukkantottam a szakkörre. (Csak akkor már kicsit értelmesebben tudtam nézni a táblát!)

Abban az időszakban a Berzsényi Gimnázium életében több változás is bekövetkezett. Ezek közül a legfontosabb, hogy ismét evangélikus líceumként működhetett (és működhet), mint fennállásának több száz évében. Emellett német nemzetiségi osztályt is

A terem előtt, ahol több, mint 30 évig tartott fizikaórákat – első tanítványaival.

akkor indított az iskola először. Az újonnan kinevezett igazgató sokat köszönhetett édesanyámnak, aki mindenben támogatta, legyen szó szakmai kérdésekről, mint például a német nyelvű fizika és matematika tantárgy kidolgozása, vagy pedig iskolai evangélikus alkalmakon való részvétel. Újraszervezte a Luther Szövetséget Sopronban – ez a szervezet az evangélikus pedagógusokat fogja össze. Ennek „nemlelkészi” vezetőjeként gondoskodott arról, hogy minden hónapban legyen az összejöveteleknek egy témája, általában meghívott előadókkal. Ő maga is tartott előadást, például a harangöntésről! Nyaranta pedig egyhetes tanulmányutakat szervezett, például a „reformáció földjére”.

De mit írnak erről az időszakról az egykori diákok?

„...a szertár volt Zsuzsa néni birodalma, a Tudomány Szentélye. Ide zsúfolódtunk össze, itt lettünk beavatottjai egy-egy világot megrendítő kísérletnek, itt ismertük meg a táblai képleteken túl, mi-miért, hogyan van, történik világunkban. Hetente 3-szor(!) mindig szakkör volt, itt felváltva a táblánál több feladatgyűjteményt oldottunk meg; ezek az esték rendkívül sokat jelentettek mindenkinek. Én különösen sokat köszönhetek neki; az ő segítségével sikerült olyan pályázatot írni, mely díjnyertes lett, és a díjat az Akadémián vehettem át...”

„A Líceum egy informatikai pályázaton jelentős összeget nyert, amelyből nagyon színvonalas eszközökkel tudtuk fizikaszertárunkat bővíteni (a Leybold cégtől). Az eszközök kiválasztásában nagy szerepe volt Zsuzsa néninek. Diákjai számítógépes ismeretének és az ő nagy tapasztalatának köszönhetően számos előadást láthattunk, amelyen az új eszközöket mutatta be (például katódsugárcsővek, mikrohullámok, Wilson-féle ködkamra, radioaktivitás stb.). Levelező tagozaton is tanított, ahol sokan fáradhatatlan munkájának köszönhetik az érettségijüket.”

Ő maga így emlékezett erről az időszakról: „A fent említett feladatok mellett a Líceumban felnőtt levelezős osztályok osztályfőnöke is voltam. Utolsó osztályom 2004-ben érettségizett, s így velük együtt én is »elbálgattam«... Azóta otthon tanítok. Naponta délután 2-től este 9-ig, vagy 3-tól 8-ig... ahogy jönnek a gyerekek. Tizen-tizenöten. Nagyon különbözőek a képességei, különbözőek a céljaik. Van köztük olyan 12-ikes, aki emelt szintű fizikaérettségire készül, de van olyan is, aki haszontalan, kettős tanuló. Pedig nagyon szeretném, ha mindegyiküknek sikerülne kiváló eredményeket elérni. Egy jó dolgozatnak jobban örülök, mint ők maguk. Szeretek tanítani, és amíg bírom magam, amíg tudok gondolkodni és beszélni, nem is akarom abbahagyni.”

Édesanyám emlékét a Tömörkény István Gimnázium is méltó módon őrzi: a felújítás után a fizika tantermet róla nevezték el. Nem tipikus, hogy a névadó részt vesz egy ilyen ünnepségen, de esetében így történt, mert erre még életében sor került. Ezúton is köszönet illeti az akkori szervezőket, akik úgy gondolták, hogy ezt az örömet nem veszik el tőle.

Lang Ágota